

חלב מצוי - עמודי פריחה מרשימים. צילום אורי פרנמן-ספיר

באורך כ-250 מטר בתוך אמה מהתקופה הרומית, שבה זורמים מים בגובה הברכיים. יש להצטייד בנעליים להליכה במים. אפשר ללוות את האמה מבחוץ ולהישאר יבשים. בסתיו תמצאו בשמורה את עמודי הפריחה של החלב המצוי, המצמיחים עמודי פריחה בגובה חצי מטר עד מטר וחצי בערך. החלב הוא מבשר הסתיו המובהק שלנו והוא נפוץ ברחבי ישראל כולה כמעט, גם באזורי המדבר. כל עמוד פריחה נושא עשרות פרחים. הפריחה מתחילה בתחתית עמוד הפריחה בקבוצות של כ-25 פרחים. בכל יום נפתחת קבוצה חדשה במקום זאת שמתחתיה, שסיימה את תפקידה. גם פרחי החלב, כפי שמרמז צבעם הלבן, נפתחים באישון לילה, אך הם מחזיקים מעמד במשך כל היום שאחרי.

הסתיו הוא גם תקופה נפלאה לצאת לטייל בטבע כשמזג האוויר נעים יותר, לכן הבאנו לכם שלושה מסלולי טיול שבכל אחד מהם תוכלו לפגוש לפחות מבשר סתיו אחד.

גן לאומי חוף השרון. חבצלת החוף

השער הדרומי של גן לאומי חוף השרון הוא נקודת מוצא לכמה מסלולים מעגליים, שנמשכים כשעה עד שעתיים. צאו לדרך במסלול המסומן באדום ("מסלול המצוק"), הפונה לעבר הים. השביל מגיע חיש קל לראש המצוק ולמרפסת בנויה עץ, המעניקה מבט מרהיב על רכס הכורכר, המתנשא זקוף מעל רצועת החוף הצרה. מכאן השביל נמשך צפונה ומתפצלים ממנו שני שבילים ימינה שבהם אפשר לשוב לנקודת המוצא. בראש המצוק תמצאו את חבצלת החוף, המצמיחה פרחים צהובים בדמות משפך שאורכו עד 13 סנטימטר. מלבד הסיבות שתיארנו בפתיחת הכתבה, לחבצלת יש סיבות משלה לפרוח בסוף הקיץ. יתרה מזאת, היא פורחת בעיקר בלילה. הסיבה לכך היא שבילות הקיץ החבצלת יכולה להיות בטוחה שלא תהיה כמעט רוח, דבר שמקל על רפרפים (פרפרי לילה) לשלוף את החדק שלהם, ליהנות מהצוף של הפרח ובה בעת לבצע את ההאבקה. פרח לבן וגדול, המדיף ניחוח בשום, הוא האמצעי למשיכת מאביקים בלילה. **איך מגיעים:** יורדים מכביש החוף (כביש 2) במחלף געש-שפיים. נוסעים לכיוון פארק המים של שפיים והיישוב הקטן ארסוף. לפני ארסוף פונים ימינה בדרך עפר נוחה ומגיעים לאחר כ-200 מטר לשער הדרומי של הגן הלאומי. **תקופת הפריחה:** אוגוסט-אוקטובר.

שמורת טבע נחל תנינים. חצבים פורחים

מסלולי הטיול בשמורת טבע נחל תנינים ייקחו אתכם אל מתקני מים קדומים וטחנות קמח משוחזרות. שביל הטיול המעגלי עובר על הסכר הרומי הענק, שיצר מאחוריו אגם גדול, כדי להרים את מפלס המים ולאפשר את הזרמתם באמות לקיסריה. כוח המים נוצל בתקופות מאוחרות יותר לטחנות קמח, ששוחזרו בחלקן. השביל יורד לנחל תנינים הזורם ושב לנקודת המוצא. הסיור נמשך כשעה עד שעתיים. חלק מהשביל נגיש לאנשים עם מוגבלויות. ילדים ייהנו ממסלול האמה - מסלול חווייתי

חבצלת החוף - פורחת בעיקר בלילה. צילום אורי פרנמן-ספיר

מבשרי הסתיו

האדמה הסדוקה מייחלת לגשם. הערוצים החרבים מתחננים לכמה טיפות של מים. והנה, דווקא עכשיו, כאשר הטבע כולו נאנח, נאנק ומחכה לחסדי שמים, בוקעים מהקרקע הקשה כמה עזי נפש ומצמיחים פרחים. בעקבות הפריחה הסתווית
כתב: יעקב שקולניק

הבצלים והפקעות של הצמחים האלה מצמיחים עמודי פריחה והרי לכם התכונה שזיכתה אותם בכינוי "מבשרי הסתיו". יש לפחות שני יתרונות ברורים לפריחה בעונה הבלתי השגרתית. בסתיו הפריחה נדירה ומי שמסיט את הפריחה לעונה זו אינו צריך לעמוד בתחרות הקשה על חרקים מאביקים, המתרחשת בהמולת האביב. ועוד דבר: הזרעים של מבשרי הסתיו, לפחות אלה שפריחיהם אינם צמודים לקרקע, מבשילים עם הגשמים הראשונים, נובטים מיד ומקטינים את החשיפה שלהם לסכנת טריפה מצד בעלי חיים רעבים.

הסתיו הישראלי מאופיין יותר מכל במזג אוויר הפכפך ובמראה העצים המשירים את עליהם. האדמה עדיין יבשה מאוד מהקיץ החם והתנאים בו לא פשוטים לצמיחה. אבל יש מי שבכל זאת מנצלים את התקופה הזו להצמיח פרחים. מדובר בִּיָּמִים במלוא מובן המילה; צמחים ש"המציאו" איבר תת־קרקעי, בצל או פקעת. בחורף קמלים החלקים הירוקים של הצמח וכל מה שנותר ממנו הוא החלק התת־אדמתי, המבלה את הקיץ בתרדמה. זהו מחסן של מזון ומים שמוכן לשימוש ברגע שבו ניתן האות - והאות ניתן עוד לפני הגשם הראשון.

חלמונית גדולה ברכס ירוחם - מנקודת את האדמה בצהוב. צילום מיקי וולקיטה

לנקודת הפריחה הרחוקה יש להמשיך ולצעוד בשביל "הכחול". השביל עובר בערוץ ולאחר כ-800 מטר פונה ימינה במעלה ערוץ תלול יחסית. מנקודת המפנה והלאה אפשר למצוא שפע של חלמוניות בין הסלעים, בעיקר באמצע הערוץ התלול. בתום הביקור שבים לרכב. מטיילים מיטיבי לכת יכולים להמשיך בשביל "הכחול", להעפיל לראש הרכס ולרדת לפארק ירוחם ליד האגם, מהלך כשבעה קילומטרים. במדרון היורד לפארק התגלו שרידי כפר מתקופת הברונזה הקדומה (2,000 לפנה"ס). במיוחד בולטים גלי אבנים (טומולי), המציינים קברים מאותה תקופה. בכפר התגלו שרידים לתעשיית עיבוד נחושת. החלמונית הגדולה היא בת למשפחת הנרקיסיים. החלמונית מצמיחה פרחים גדולים בצבע חלמון עז, אחד או שניים לכל בצל. לכל פרח שישה עלי עטיפ גדולים, שאורכם ארבעה-שמונה סנטימטרים. עלי העטיפ ערוכים בשני דורים (מעגלים). שלושת העלים של הדור החיצוני מסתיימים בבליטה. הפרח הבודד חי כשבוע. פריחתה של אוכלוסייה גדולה נמשכת יותר מחודש.

איך מגיעים? כביש 204, בין סימני הקילומטרים 148-149.

תקופת הפריחה: אוקטובר-אמצע נובמבר.

איך מגיעים? מכביש תל אביב-חיפה הישן (כביש 2) פונים מערבה לכיוון הכפר ג'סר א-זרקא (כביש 6531). לפני הכפר הדרך פונה צפונה, עוברת מעל כביש 2 ומגיעה לשער השמורה.

תקופת הפריחה: אוגוסט-אוקטובר.

רכס ירוחם. שמורת חלמוניות

פריחת החלמוניות ברכס ירוחם היא תמיד הפתעה נעימה, גם למי שכבר ביקר במקום וחזה בתופעת המרהיבה. בכיסי הסלע החומים של אדמת המדבר היבשה צצים לפלא המוני פרחים צהובים שכמו קוראים תיגר על איתני הטבע. כדי להגיע לחלמוניות יש לנסוע ממעגל התנועה הסמוך לפארק ירוחם דרומה (לכיוון שדה בוקר) כקילומטר וחצי. כאן מסתעפת צפונה דרך עפר המסומנת בצבע כחול. נוסעים או הולכים בדרך כ-800 מטר, ועוצרים לפני ערוץ נחל רביבים. מכאן אפשר להגיע לשתי אוכלוסיות של חלמוניות: לנקודת הפריחה הקרובה ממשיכים היישר לפנים בשביל המסומן שחור. לאחר כ-400 מטר השביל נכנס לתוך גיא. חפשו את החלמוניות בין הסלעים בשליש הגבוה של המדרון.